

İskender
Öksüz

MilliDüşünceMerkezi

İstifa kolay değil

İskender Öksüz

İstifa etmek veya etmemek. İşte bütün mesele bu.

Bilirsiniz Shakespeare'nin kahramanı Hamlet, bunun bildiğimiz şeklini, "Olmak veya olmamak."ı söylerken elindeki kafatasına bakarak konuşur. Kafatası, müteveffa babası Danimarka Kralı'nın dalkavuşu Yorick'indir. Acaba başka ülkelerde yüce makamlardaki insanlar da, ölümü değil de istifa edip etmemeyi tartıp biçerken ne düşünür? "İstifa etmek veya etmemek..." derken hangi kafatasına, hangi resme, kime bakar?

Zor soru. Ama istifa eylemi tartılırken verilen kararı elinizdeki kafatası belirler. Siz, kendinizi kime karşı sorumlu hissediyorsunuz? Bir de istifa edeceğiniz makamın misyonu, maksadı?

Demokraside makam hizmet içindir

Demokratik ülkelerde siyasî makamlar millete hizmet içindir. Makamlar demokratik hukuk devletinin kurumlarının denetimi altındadır. Asıl denetçi de halkın kendisidir. Makamdaki kişi kendini halka karşı, hizmet vereceği kişilere karşı sorumlu hisseder. Elinde tuttuğu kafatası, kendi vicdanıdır. Takdir edersiniz ki bu şartlarda, başarısız olduğunu düşünen, hizmetinde kusur bulunduğunu düşünen makam sahibi büyük ihtimalle istifa etmeyi seçer.

Bu hâl, millet devleti- ulus devlet yapısındaki devletlerde geçerlidir. Onlarda toplum millet düzeyine erişmiştir. Ülkede millet kayıtsız şartsız egemendir. Halkın henüz millet düzeyinde olmadığı, kabilelere, cemaatlara mensubiyetin esas olduğu ülkelerde tayin de istifa da daha farklı yürür. Mesela Fukuyama'nın Siyasî Düzen ve Siyasî Çözümde eserinde (2014, Türkçesi: Profil Kitap, 2018) anlattığı Kenya'da... Aşağıdaki paragrafı üç yıl önceki Kenya ve Biz başlıklı yazımdan alıyorum:

Makam yemek içindir

"Kenya bağımsızlığını aldıktan sonra Kikuyu kabilesi hâkim güçtü. Bu kabile İngilizlere karşı meşhur Mau Mau isyanına öncülük etti. Ülkenin kurucu başkanı Jomo Kenyatta da bu kabiledendi. Kenyatta'nın partisi sözde Leninistlik iddiasındadır ama aslında, daha doğuştan bir himaye dağıtım teşkilatıdır. Fukuyama anlatıyor: Devlet Kenya'da hizmet edilecek bir kurum değil, ele geçirilecek bir ödül. 1978 yılında Kenyatta'nın yerine seçimle Daniel Arap Moi geçince, âniden Kikuyular yerine Kalenjin kabilesi ve Moi'yi destekleyenler himaye görmeye başladı. İktidarı kaybeden parti, kâğıt üstünde, zenginden alıp yoksula vermeyi hedeflerken yeni iktidar, açıkça halktan alıp yandaşlarına verme yolunu seçti. Bu psikoloji, Michela Wrong'un 'It's Our Turn to Eat ~ Yeme Sırası Bizde' kitabında anlatılıyor. (Harper, 2010) Başlık bile konuyu pek güzel açıklıyor."

Devlet milletin kendine hizmet için kurduğu öz teşkilatı değilse... Devlet, rakip kabilelerin ele geçirmek için birbiriyle mücadele ettiği bir ödülse. Makamlar hizmet etmek için değil, "yeme sırası bizde" diye işgal ediliyorsa; durum, yazının başında, "demokratik ülkelerde" diye anlattığımızdan tamamen farklıdır.

Makam sahipleri açısından demokrasilerle kabile koalisyonları arasındaki ikinci fark makama tayini kimin yaptığıdır. Kabile toplumunda kişiyi o makama getiren millet iradesi değil, kabile reisidir. Dolayısıyla elde tutulan kafatası, sembolik olarak kabile reisininkidir. Veya reisin dalkavuklarından birinin... Yine sembolik olarak.

Millet devleti - Kabile devleti

Şimdi durup dururken Kenya'nın günahını almayalım. Yeme Sırası Bizde kitabını anlattığım yazı, ta 2023'e ait, Fukuyama'nın kitabı 2014'te... Michaela Wrong'un Yeme Sırası Bizde eseri daha da eski, 2010 tarihli. Belki Kenya değişmiştir. Burada önemli olan Kenya falan değil, anlatılan alt yapı. Millete değil de kabileye ve kabile reisine yönelmiş mensubiyet ve sadakat duygusu. Bu şartlarda makam sahibi oraya reisin takdiriyle ve bir ödül olarak, bir lütuf neticesinde getirilmiştir. Dolayısıyla başarı, başarısızlık ölçüsü de kabileye ve reise hizmet için makamının imkânlarını ne derece seferber ettiği. Aslarını seçerken emredildiği gibi reisin yakini olanları tercih etmiş midir? Kendisi yerken gerekli yerlerin paylarını da vermiş midir? "İstifa etmek veya etmemek" falan gibi düşüncelerle kendini yormasına da gerek yoktur. Pat diye görevden alınır. Tıpkı pat diye göreve getirildiği gibi.

İlla kabile mi lazım? Ülkenin sosyal yapısına göre hangi topluluğun "kabile" olduğu değişir. Bazı makamlara parti vasıtasıyla, bazılarına STK'ların talebiyle de gelinir. Öyle toplumlarda partiler veya STK'lar aslında kabiledir. Parti? Mesela Çin ve Kuzey Kore'de Komünist Partisi. STK? Mesela tarikatların da STK olduğunu öğrenmişsiniz. Bazı cemaatler de STK sayılabilir. Eğer makama böyle bir STK'nın himayesi ile gelinmişse, makam sahibi istifayı aklından geçirdiğinde, "Ne istifası be? Bizim bunca adamımızı tehlikeye mi atıyorsun. Otur oturduğun yerde!" uyarısıyla karşılaşır.

Olmak veya olmamak demişler...